

dr hab. Sławomir Przybyliński, prof. UWM
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Warmińsko - Mazurski w Olsztynie

Olsztyn, dn. 27.02.2017 r.

Ocena
dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych
i popularyzatorskich dra Pawła Szczepaniaka w postępowaniu o nadanie stopnia
doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie
pedagogika

Konstruując ocenę będę brał pod uwagę przede wszystkim ustawowe zapisy (art. 16 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki - Dz. U. nr 65 poz. 595 z późn. zm.), ale również odniosę się do kryteriów wskazanych w rozporządzeniu MNiSW z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165).

Informacje wprowadzające

Dr Paweł Szczepaniak w 1980 roku ukończył studia magisterskie (pedagogika specjalna - specjalność resocjalizacja) na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Natomiast stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki został Mu nadany uchwałą Rady Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego w dniu 17.02.2000 r. Ponadto dr P. Szczepaniak ukończył również Szkołę Praw Człowieka (dla wykładowców i działaczy Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka - 9.11.1991-11.02.1992 r.). W 1996 r. ukończył kurs mediatorów organizowany przez Polskie Centrum Mediacji. Od 1

października 2000 roku do chwili obecnej pracuje na stanowisku adiunkta na Uniwersytecie Warszawskim, Wydział Nauk Społecznych i Resocjalizacji, Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji.

Odnotować także należy fakt, iż dr Paweł Szczepaniak pretendował już do stopnia naukowego doktora habilitowanego z dyscypliny pedagogika, lecz jak czytamy we Wniosku, Rada Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego, uchwałą z dnia 12 grudnia 2012 roku nie dopuściła Go do kolokwium habilitacyjnego.

Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta

- 1) Autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH) - brak.
- 2) Autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH).

Do wniosku dołączono wykaz publikacji po uzyskaniu stopnia doktora. Holistycznie rzecz ujmując zestaw ten jest znaczący. Przez blisko 20 lat po uzyskaniu stopnia naukowego doktora Habilitant mocno pracował nad własnym dorobkiem naukowo-badawczym, który postrzegam pozytywnie. Nie widać większych czasookresów, w których dr P. Szczepaniak miałby istotne luki, czy przestoje w swojej naukowej twórczości. Sukcesywnie i z widocznym namysłem kreśli swoją ścieżkę i roztacza przestrzeń własnych poczynań publikacyjnych. Poniżej wskażę kilka danych, które zdają się to poświadczać. Otóż pojawiają się w dorobku dra Szczepaniaka artykuły w krajowych punktowanych czasopismach naukowych, m.in. w ważnych i rozpoznawalnych fachowych periodykach, tj. „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” (4 art.) oraz „Resocjalizacja Polska” (1 art.). Tym niemniej trzeba wskazać mimo wszystko na nieznaczną aktywność dra Szczepaniaka w odniesieniu

do publikowania w tematycznych punktowanych czasopismach. Habilitant raczej koncentrował i koncentruje się publikacyjnie na rozdziałach w monografiach wieloautorskich, nie dbając odpowiednio, jak widać o ukazywanie swoich naukowych myśli na łamach czasopism. Choć w Jego dorobku odnajdujemy takie publikacje w czasopiśmie „Opieka-Terapia-Wychowanie”, „Forum Penitencjarne”, „Mediator”, czy „Refleksje”. Warto także czynić starania związane z publikowaniem w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Najliczniejszą grupę publikacji, blisko 50 stanowią w dorobku dra Szczepaniaka rozdziały w monografiach. Pewna część z nich (około 10) to jednak publikacje zbyt zwięzłe, kilkustronicowe, by potraktować je jako te spełniające kryteria. Publikacje dołączone do dokumentacji były wydawane w latach 2000-2015 w tematycznych książkach o zasięgu krajowym, o czym mogą świadczyć wydawnictwa i miejsca wydania (tj. m.in. Warszawa, Kraków, Kalisz, Toruń, czy Opole). Autor posiada także 4 teksty w języku rosyjskim. Dynamizm i operatywność dra P. Szczepaniaka w zakresie publikacyjnym kształtuje się na właściwym poziomie. Liczba i zakres Jego publikacji świadczy o Jego aktywności na arenie krajowej i właściwej współpracy ze środowiskiem, co stanowi w mojej ocenie ważny element życia naukowego. Publikacje Habilitanta posiadają wspólną płaszczyznę powiązań i w miarę właściwie wytyczone pole problemowe. Z konsekwencją podejmuje zakresy problemowe zogniskowane na przestrzeni resocjalizacyjnej zanurzonej w nurcie penitencjarnej narracji. Habilitant sam niejako wyznacza obszary swojej działalności naukowo-badawczej, wskazując iż zainteresowania czy poszukiwania badawcze wiąże z naukami o wychowaniu; teorią i metodyką pedagogiki specjalnej, resocjalizacyjnej i penitencjarnej. Tutaj też czyni rozważania wielowątkowe, poruszając nieraz fundamentalne kwestie na styku wychowanie/socjalizacja/resocjalizacja, konstruując wątki związane w szczególności z patologizacją życia społecznego czy wykluczeniem społecznym. Rozważania te zauważam począwszy od tekstu z 2002 roku - „Czym skorupka za młodu nasiąknie (...)”. Przestrogi i nadzieje resocjalizacji. [w:] B. Głowacka, L. Pytka (red.) Być dzieckiem i przetrwać, Warszawa, w którym to

dr P. Szczepaniak pisze: „Wychowanie to, wspierające dochodzenie do dobra, wiąże z niwelowaniem oddziaływań bazujących na dominacji wychowawcy i społeczeństwa (i przemocy) oraz akcentuje potrzebę uwzględnienia w większym zakresie kierowania własnym rozwojem przez podmioty uczestniczące w tym procesie (także w instytucjach karnych).” Poprzez szkic z 2004 roku – „Znaki czasu: marginalizacja i wykluczenie społeczne [w:] M. Prokosz (red.) Dewiacyjne aspekty współczesnego świata. Przejawy – zapobieganie – terapia, Toruń, gdzie Habilitant relacjonuje oddziaływania czy też znaczenie różnych środowisk i czynników na wzrastanie i przyszłość dzieci i młodzieży. Te wątki tematyczne kontynuuje jednakowoż w „Edukacja (dla) ludzi wykluczonych [w:] M. Podgórny (red.) Człowiek na edukacyjnej fali. Współczesne konteksty edukacji dorosłych, Kraków 2005 oraz poniekąd w publikacji z 2007 r. – „Strach i lęk – wybrane problemy [w:] M. Libiszowska-Żółtkowska (red.) Czego obawiają się ludzie. Współczesne zagrożenia społeczne – diagnoza i przeciwdziałanie, Warszawa. Zasygnalizowany nurt mimo, że ważny, a w niektórych prowadzonych przez Autora dyskursach, wręcz zasadniczy, to jednak nacisk położyłbym na obszar drugi rozleglejszy publikacyjnie, który wypełniony jest myślą penitencjarną, a nawet filozofią inkarcerowaną, w której najintensywniej eksponowanym jest polski system penitencjarny o zabarwieniu legislacyjnym i wykonawczym. Określona część rozpraw dra Pawła Szczepaniaka odnosi się do warstwy ilustrującej, ukazującej swoistą fotografię resocjalizacji penitencjarnej w sensie prawnym, jako tej przestrzeni ludzkiej egzystencji, w której warto i należy dokonywać transpozycji. Habilitant odnosi się w swoich analizach teoretycznych i empirycznych do aksjologicznych, teleologicznych pierwiastków ze wskazaniem na metodykę oddziaływania. Choć zarówno tu, ale i w tekstach traktujących typowo o rodzimym systemie więziennictwa, odczuwa się podejście nieraz formalne, przedmiotowe, prezentujące system, a jedynie z sygnalizowaniem podmiotu – czyli człowieka uwięzionego. To może jedynie moje odczucie, gdyż u podstaw wszelkich słów Habilitanta leży zapewne dobro istoty ludzkiej, która nie uniknęła życiowych perturbacji. Tym niemniej Habilitant ma tendencję bardziej holistycznego i systemowego spojrzenia na świat dotyczący odbywania kary

pozbawienia wolności, niż jednostkowego i indywidualnego. Nie oznacza to rzecz jasna, że człowiek zostaje na drugim planie, czy jest pomijany, albo wchłonięty w systemowo-prawne refleksje. Inaczej jednak kształtuje się myśl wyprowadzona i budowana na kanwie penalizacyjnych rozważań inaczej też, gdy nacisk położony jest na człowieka tu i teraz. W tym kontekście Habilitant pisze nawet w jednym z tekstów o pedagogice więzienia o ludzkim obliczu („W sprawie tożsamości pedagogiki penitencjarnej” [w:] M. Prokosz (red.) Nauki pedagogiczne we współczesnej humanistyce, Toruń 2002, s. 116). Wydaje się więc, iż dr P. Szczepaniak stosuje pewien rodzaj hybrydy, stosując raz po raz mieszane podejście do istoty swoich publikacji - człowiek kontra system, ale częściej machina systemu penitencjarnego w starciu z osobą pozbawioną wolności. Najistotniejszą w mojej ocenie pozycją to ukazującą jest autorska monografia „Kara pozbawienia wolności a wychowanie” (Kalisz-Warszawa 2003), w której Autor obszernie prezentuje teoretyczno-empiryczne odniesienia do funkcjonowania systemu penitencjarnego, polityki karnej wiążąc niniejsze z wychowawczymi aspektami kary pozbawienia wolności, ukazując pewne niedomagania i słabości w odniesieniu do pracy z człowiekiem-więźniem. W omawianym kontekście nie sposób nie wspomnieć także o dwóch ważnych w biografii dra P. Szczepaniaka pozycjach. Składają się na to dwie książki pod redakcją, tj. A. Rejzner, P. Szczepaniak, Terapia w resocjalizacji, część I ujęcie teoretyczne (Warszawa 2009) oraz A. Rejzner, P. Szczepaniak, Terapia w resocjalizacji, część II ujęcie praktyczne (Warszawa 2009). Redaktorzy zgrabnie i z rozmysłem nakreślili szereg istotnych problemów resocjalizacji, w tym resocjalizacji penitencjarnej, w warstwie teoretyczno-empirycznych rozważań. Zaprosili do nich współczesnych m.in. prawników, pedagogów, penitencjarystów, którzy swoją wiedzą i naukowo-badawczym autorytetem wzmocnili owe książki.

Doktor Paweł Szczepaniak oprócz wspólnych podstaw do przemyśleń, jakim jest przestrzeń inkarcerowana, zmagają się z heterogenicznością wątków poruszanych w swoich publikacjach, pisząc m.in. o podstawach normatywnych, kooperacji więzienników z podmiotami działającymi na rzecz osób uwięzionych, zarządzaniu więziennictwem, czy też w mniejszym stopniu o pracownikach SW. Są to teksty

wynikające z zainteresowań Habilitanta, lektury o niejednorodnym poziomie merytorycznym, lecz raczej z odpowiednią koncepcją budowania wywodu i wypełniania szczylin penitencjarnej niewiedzy. Publikacje z różnym nasileniem nasycone są aspektami z zakresu prawa, co wynika w pewnej mierze z wektora podejmowanych zagadnień.

Zauważyć trzeba, co należy podkreślić, iż Habilitant jest/był stałym uczestnikiem kongresów/sympozjów penitencjarnych, czyli ważnych dla naukowego środowiska więziennego spotkań. Pokłosiem są tematyczne publikacje już po uzyskaniu stopnia doktora: W sprawie resocjalizacyjnej efektywności oddziaływań penitencjarnych, [w:] B. Hołyst, W. A. mrozik, P. Stępnik (red.) Więziennictwo nowe wyzwania. II Kongres penitencjarny (2001); Kierowanie własnym rozwojem w czasie odbywania kary pozbawienia wolności. Zarys problemu. [w:] T. Bulenda, W. Knap, Z. Lasocik (red.) Więziennictwo na początku XXI wieku. III Polski Kongres Penitencjarny (2007); Ustawa o Służbie Więziennej a model instytucji służącej readaptacji społecznej [w:] W. Ambrozik, H. Machel, P. Stępnik (red.), Misja Służby Więziennej a jej zadania wobec aktualnej polityki karnej i oczekiwań społecznych (IV Polski Kongres Penitencjarny - 2008). Paradoksy szkolenia personelu więziennego w Polsce [w:] A. Rzepliński, T. Bulenda (red.) Modernizowanie więziennictwa. V Kongres Penitencjarny (2015); Wybrane problemy personelu więziennego w Polsce - wzorce a rzeczywistość [w:] W. Ambrozik, P. Stępnik (red.), Służba więzienna wobec problemów resocjalizacji penitencjarnej (III Krajowe Sympozjum Penitencjarne - 2004).

Obszarem, który w pewnej mierze zdeterminował ostatnie lata pracy naukowo-badawczej dra Szczepaniaka jest zagadnienie dotyczące sprawiedliwości naprawczej, a w tym instytucji mediacji. Mediacji, czyli nieprzymuszonemu porozumieniu, czy też umowie pomiędzy ofiarą a sprawcą, w celu korekcji dokonanych krzywd przy pomocy mediatora jako osoby bezstronnej. Na takiej też płaszczyźnie lokuje swoje rozważania publikacyjne dr Szczepaniak. Poświęcił temu swoją książkę wskazaną jako podstawowe osiągnięcie, ale też kilka innych rozpraw (tj. m.in. Mediacja po wyroku-brakujące ogniwo [w:] R. Musidłowski, J. Nawój, P. Szczepaniak (red.)

Mediacja po wyroku, Jastrzębie Zdrój 2002; Sprawiedliwość naprawcza wobec kary pozbawienia wolności [w:] I. Rzeplińska, A. Rzepliński, M. Niełacznna, P. Wiktorska (red.) Księga Jubileuszowa poświęcona Prof. T. Szymanowskiemu, Warszawa 2013; Mediacje po wyroku w Polsce na tle standardów międzynarodowych [w:] J. Utrat-Milecki (red.) Reformy prawa karnego Warszawa 2013).

3) Autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych – Do zestawu publikacji dra P. Szczepaniaka należy także dopisać 5 monografii, których był redaktorem, bądź współredaktorem. Książki ukazały się w latach 2002-2013 i poświęcone są w większości problematyce lokującej się w przestrzeni penitencjarnej. Przygotowywanie do druku książek wieloautorskich to pewien element funkcjonowania w środowisku, poprzez zapraszanie do współpracy autorów poszczególnych rozdziałów. Szczególnie interesująca w mojej ocenie jest pozycja – Polski system penitencjarny. Ujęcie integracyjno-kulturowe, Warszawa 2013 r. – która to lektura wielowątkowo i wielowymiarowo traktuje o współczesnych problemach więziennictwa.

- 4) Sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania – brak
- 5) Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS). Habilitant podaje we wniosku „na podstawie The Publish Or Perish. Query date: 2016-06-09, Papers: 26, Citations: 56, Years: 21, Cites/year: 2.67, Cites/paper: 2.15/2.0/2 (mean/median/mode), Cites/author:39.17, Cites/author/year: 1.86, Papers/author:23.28, Authors/paper: 1.38/1.0/1 (mean/median/mode).”
- 6) Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS) – Habilitant podaje we wniosku „na podstawie The Publish Or Perish. Query date: 2016-06-09, h-index: 3 (54%), g-indeks: 5 (59%), e-index: 4.36, hc-indeks: 2, hI-indeks: 1.50, Hi, norm: 3, hI, annual: 0.14, hm-index: 2.25, AW-index: 2.14, AWCR: 4.58, AWCRpA: 3.26, Hirsch a = 6.22, m=0.14, Contemporary ac=4.50.”

- 7) Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach.

Dr Szczepaniak podaje, iż jest kierownikiem projektów badawczych i wskazuje na badania statutowe i własne, prowadzone w poszczególnych latach. Brak jednak innego rodzaju projektów, czy też aplikowania o nie, np. do NCN, czy innych podmiotów. Niniejszy brak aktywności w tym zakresie należy ocenić ujemnie.

- 8) Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną – czytamy we Wniosku, iż dr P. Szczepaniak w 2008 roku otrzymał „nagrodę Dyrektora IPSiRu m.in. za działalność wydawniczą”.
- 9) Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

Z dokumentacji Habilitanta wynika, iż czynnie z wygłoszeniem referatu (podaje tytuły wystąpień), uczestniczył w blisko 30 konferencjach krajowych i międzynarodowych. Zdecydowana większość konferencji/sympozjów międzynarodowych odbywała się w Polsce. Z zagranicznych wyjazdów konferencyjnych należy odnotować – Ukrainę i Rosję.

Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitanta

- 1) Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych

Habilitant podaje, iż jako ekspert OBWE w 2002 roku odbył wizytę studyjną w Baku (Azerbejdżan), która dotyczyła reformy systemu szkolenia personelu więziennego w Baku oraz również jako ekspert OBWE brał udział w seminarium Training-Seminar Dewoted to Ensuring Prisoner's Rights Baku. Ponadto dr P. Szczepaniak podaje, iż kilkakrotnie w 2008 roku realizował wykłady dla telewizji EDU-SAT CHANEL. Niniejsze przyjmuję do wiadomości, lecz trudno nazwać wskazania Habilitanta, jako uczestnictwo w programach europejskich oraz innych programach międzynarodowych i krajowych.

- 2) Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji.

Jak wspomniano wyżej, dr P. Szczepaniak po uzyskaniu stopnia naukowego doktora brał udział w blisko 30 konferencjach krajowych i międzynarodowych. Był też jak informuje pomysłodawcą i przewodniczącym komitetu organizacyjnego I Polskiego Kongresu Penitencjarnego. Był także współorganizatorem i współprzewodniczącym międzynarodowej konferencji pt. Profilaktyka-Resocjalizacja-Readaptacja. Dokonania, Problemy, Perspektywy (Kule 27-29.05.2011 r.).

- 3) Otrzymane nagrody i wyróżnienia - brak

- 4) Udział w konsorcjach i sieciach badawczych

Dr P. Szczepaniak podaje, iż był członkiem grupy inicjatywnej na rzecz skonsolidowania działań środowisk pracowników socjalnych, kuratorów oraz pracowników więziennictwa na rzecz uruchomienia zintegrowanego systemu wsparcia w ramach działań profilaktycznych, probacyjnych oraz opieki następczej dla osób skazanych i zagrożonych zjawiskami patologicznymi, Warszawa 2003 r. Nie sposób jednak odnieść się do tej informacji, gdyż brak szczegółowych danych w tym zakresie.

- 5) Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami - brak informacji w tym zakresie.

- 6) Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych

Habilitant jest członkiem założycielem Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego i członkiem założycielem Stowarzyszenia Mediatorów „Pro Consensus”. Jest też członkiem Rady Doradczej Polskiego Centrum Mediacji oraz członkiem rzeczywistym Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

- 7) Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki.

Dr P. Szczepaniak aktywnie działa i funkcjonuje w środowisku pozanaukowym, występując w roli osoby popularyzującej naukę. Składa się na to szereg elementów,

m.in. prowadzenie warsztatów, udział w audycjach radiowych, czy programie telewizyjnym.

Prowadził, bądź prowadzi szereg zajęć dydaktycznych - wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów, z takich przedmiotów jak, np.: pedagogika penitencjarna, resocjalizacja w środowisku lokalnym, probacja i izolacja u ujęciu pedagogiki dorosłych, wybrane problemy personelu więziennego.

8) Opieka naukowa nad studentami.

Habilitant podaje, iż dotychczas wypromował jedynie 1 magistra i 6 licencjatów.

9) Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego z podaniem tytułów rozpraw doktorskich -
brak

10) Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich -

Habilitant podaje, iż odbył kilka staży - w Danii (1993, 2001 r.), w Niemczech (1995, 1996, 2000), na Węgrzech (1996 r.), w Rosji (2007 r.), w Azerbejdżanie (2002 r.), w Czechach (2010 r.). Nie podaje jednak konkretnych czasookresów, w których przebywała w określonych krajach. Część z wyjazdów odbywała się w ramach wizyt studyjnych.

11) Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców -

Habilitant na wniosek Zarządu Głównego Niezależnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa, w 2009 roku opracował, jak podaje dr Szczepaniak, ekspertyzę projektu zmian w ustawie o Służbie Więziennej.

12) Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Dr P. Szczepaniak jest ekspertem Komisji Rady Terenowej ds. Społecznej Readaptacji i Pomocy Skazanym Województwa Wielkopolskiego (29.09.2004 r.). Był ekspertem m.in. w opracowywaniu Rozporządzenia MS z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie szkolenia oraz doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy SW; ekspertem w

opracowaniu Zarządzenia nr 26/2010 Dyrektora Generalnego SW z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie programów szkolenia wstępnego, zawodowego oraz specjalistycznego w Służbie Więziennej oraz czasu trwania szkoleń; członkiem w Zespole do spraw przygotowania oceny funkcjonowania organów probacji i więziennictwa.

13) Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych

Habilitant występował w roli recenzenta wydawniczego trzech monografii, a ponadto recenzował także trzy artykuły do czasopisma "Profilaktyka społeczna i resocjalizacja" oraz dwa artykuły do "Polish Sociological Review" i jeden do "Folia Turistica".

Podstawowe osiągnięcie naukowe w procedurze ubiegania się o stopień dra habilitowanego

Podstawowym osiągnięciem naukowym w procedurze ubiegania się o stopień dra habilitowanego, jest monografia „Sprawiedliwość naprawcza w resocjalizacji więźniów”, Warszawa 2016, ISBN 978-83-60260-48-8, ss. 452. Książka to obszerne dzieło, w którym podjętą problematykę należy postrzegać i odbierać jako ważną i wartą zgłębienia naukowego. Autor staje się swoistym orędownikiem sprawiedliwości naprawczej, czyniąc szerokie jej prezentacje w różnych wymiarach. Na wielu stronach lektury próbuje z różnym skutkiem ukazać wiedzę z zakresu mediacji po wyroku, a także pewne meandry niniejszego zagadnienia. Na wstępie należy wskazać, iż nie jest to łatwa w odbiorze lektura. Wynika to przede wszystkim z faktu niejasności w zakresie doboru treści i ogromu informacji, pojęć, kontekstów itd., które oprócz całościowego hasła „sprawiedliwość naprawcza” nie zawsze posiadają wspólny fundament, na którym można by je ułożyć. Praca składa się z dziewięciu rozdziałów, wstępu, zakończenia i bibliografii.

Książka rozpoczyna się kilkustronicowym wstępem, w którym Autor próbuje kreślić wątki i zagadnienia wokół których będzie budował swój wywód. Próbuje też ukazać pole problemowe, czy istotę lektury, "kontekst i uzasadnienie dla

perspektywy analizy przyjętej w niniejszym opracowaniu" (str. 11). Przedmiotem niniejszej analizy jest, jak pisze, idea sprawiedliwości naprawczej (str. 11). Widzimy tu jednak bardziej prezentowanie w dużej mierze myśli prawnicze w kontekście przestępstwa, systemu sprawiedliwości, czy potrzebie zmian w zakresie polityki karnej. Trudno jednak powiedzieć, iż stanowi to "uzasadnienie dla perspektywy analizy". To jednak wizja Autora i Jego zamysł, który warto uszanować, lecz nie sposób zrozumieć braku przynajmniej tła pedagogicznego w niniejszym dyskursie wprowadzającym. We wstępie czytamy także, co wydaje się istotne o kluczu ułożenia treści w monografii, w których ukazane są pytania: główne i uzupełniające, pretendujące jak należy rozumieć do miana problemów badawczych, mających stanowić swoisty drogowskaz badawczy. Są także główne tezy (hipotezy, jak podaje Autor), jak również założenia i argumentacja na rzecz niniejszych tez i założeń.

Teoretyczna warstwa książki, to rozdziały I-IV. Niniejsza podbudowa teoretyczna to przyzwoity przegląd literatury, ale z zakresu przede wszystkim prawa, gdyż pedagogicznego profilu tutaj nie widać. Autor lokuje swoje rozważania w przestrzeni w zasadzie pozapedagogicznej, co można by zrozumieć i dopuścić w niektórych obszarach/podrozdziałach, np. "1.1. Wyjaśnienie niektórych terminów i pojęć", (choć tu też warto by chociaż zaakcentować wątki pedagogiczne), to w innych jawią się jako niezbędne, tym bardziej, że sam tytuł podrozdziału niejako wymusza nawet nakreślenia pedagogicznych odniesień, m.in. "1.3. Kara w naukach o wychowaniu oraz uwarunkowania jej pedagogicznej skuteczności a kara jako środek polityki karnej". W podobnym tonie można odnieść się do zawartości i słów z podrozdziału 2.3. "Cele i funkcje kary oraz wykonywanie kary a sprawiedliwość naprawcza", w którym odnajdujemy znaczne nasycenie treściami i źródłami spoza pedagogiki. A gdzie poglądy, rozważania, myśli pedagogów resocjalizacyjnych, czy penitencjarnych, którzy ze swojej perspektywy wypowiadają się na prezentowane zagadnienia, np. W. Ambrozik, M. Konopczyński, H. Machel i in. Niezrozumiałą jest natomiast ujęcie w tytule podrozdziału 2.2. kategorii paradygmatów sprawiedliwości w kontekście celów i funkcji kary. Otóż trudno w treści odnaleźć zasadność stosowania paradygmatu, gdyż de facto nie zostały one wyeksponowane.

Poza tym stosowanie tego pojęcia w liczbie mnogiej sugerowałoby raczej znacznie szersze ujęcie ewentualnych rozważań niż to zauważamy w pracy. To zbyt powierzchowne ujęcie z tytułowego punktu widzenia. W odniesieniu do funkcji kary pozbawienia wolności, to szkoda, że dr Paweł Szczepaniak nie odwołał się do pozycji chociażby Mieczysława Cioska pt. "Psychologia sądowa i penitencjarna", gdzie wymienia się i opisuje funkcje kary pozbawienia wolności. Natomiast trudno w tym podrozdziale jest zauważyć treści odnoszące się do podawanych w tytule celów kary. Pokróćce Autor czyni niniejsze w przywołanym już podrozdziale 2.3. powołując się na i korzystając w tym zakresie z ważnych i wartościowych dzieł prawniczych, bez wskazania czy zasygnalizowania jednak poglądów pedagogów penitencjarnych, którzy odnoszą się to poruszanych zagadnień. Należy tu wyeksponować w szczególności Henryka Machela ("Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna"), który nie raz wypowiedział się na temat celów resocjalizacji skierowanych do osób przebywających w przestrzeni penitencjarnej. Analizując i wczytując się w zdania tworzące warstwę teoretyczną książki, począwszy od I, a skończywszy na IV rozdziale, nie ma wątpliwości, iż dr P. Szczepaniak posiada znaczną orientację w prowadzonym dyskursie, operując fachowym językiem, definiując, analizując, czyniąc przegląd literatury. Szereg swoich rozważań konstruuje w dużej mierze na fundamencie teorii i filozofii prawa. Oczywiście można by powiedzieć, iż patrzy na rysowaną problematykę holistycznie i interdyscyplinarnie. Tylko, że tu dominuje jednostronność, a nie szerokie spojrzenie z pedagogicznymi treściami i źródłami, jako tymi, które winny wyznaczać wszelkie rozważania tak teoretyczne, jak i badawcze.

Idąc dalej i wczytując się w kolejne podrozdziały 2.4., 2.5. zauważamy, iż Autor niezręcznie, a być może świadomie, lecz bez odpowiedniego komentarza, stosuje pojęcia, raz wychowanie resocjalizacyjne, by za chwilę wychowanie resocjalizujące. Nasuwa się pytanie, czy Autor je różnicuje, czy stosuje tożsamo? Zastanowienia podobnej natury pojawiają się z operowaniem pojęciami m.in. pedagogika resocjalizacyjna, pedagogika penitencjarna, oddziaływania penitencjarne, wychowanie resocjalizacyjne. W pracy znajduje się szereg różnych

konfiguracji w tym zakresie. Odczuwa się wrażenie, iż Autor stosuje nakładanie na siebie owych pojęć lub ewentualnie traktowanie ich synonimicznie. Egzemplifikacją takiego stanu rzeczy jest chociażby sam wstęp do książki, gdzie czytamy: "w oddziaływaniach penitencjarnych (resocjalizacyjnych)" (str. 9); "z wychowaniem resocjalizującym (pedagogiką resocjalizacyjną oraz penitencjarną)" (str. 9); "w ramach oddziaływań resocjalizacyjnych i penitencjarnych" (str. 9); "wychowanie resocjalizacyjne i namysł na nią (pedagogika resocjalizacyjna)" (str. 10); "z wychowaniem resocjalizującym i pedagogiką penitencjarną" (str. 11). Trudno powiedzieć z czego taka sytuacja wynika, a niewątpliwie określona nieprecyzyjność, czy niedookreślenie może rodzić wieloznaczność interpretacji niniejszych sformułowań i zmieniać konteksty rozważań.

Rozdział V. P. Szczepaniak poświęcił przeglądowi wyników badań nad efektywnością sprawiedliwości naprawczej i mediacji po wyroku. Tutaj też zaprezentował metodologiczne wytyczne do badań. Niniejsza metodologiczna część jest potraktowana powierzchownie i jest po prostu opracowana na słabym poziomie. Autor stosuje niestandardowe zabiegi w zakresie prezentacji wskazań metodologicznych. Część założeń umieszcza we wstępie, co sygnalizowano wyżej. Podaje tam pytanie główne (problem): Jakie są uwarunkowania (czynniki) zastosowania sprawiedliwości naprawczej w oddziaływaniach penitencjarnych (resocjalizacyjnych) wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności? Nie wiedzieć dlaczego Autor mówi o pytaniach głównych (liczba mnoga), po czy prezentuje jedynie jedno pytanie główne! Następnie podaje dwa pytania uzupełniające (choć numeracja ich to 1., 3.). Po tym prezentuje główne tezy (hipotezy) w liczbie trzech. Mało klarowny to wzór konstruowania tych najważniejszych założeń, tym bardziej, że brak jest pełnej kompatybilności i łączności pytanie-teza na gruncie zarysowanego pola problemowego. Przechodząc już do rozdziału V., to brak tu określenia wprost celu i przedmiotu badań, chyba że uznać iż przedmiotem jest zapis na str. 190: "(...) zasadniczym zagadnieniem podjętym w niniejszym opracowaniu jest sprawiedliwość naprawcza w resocjalizacji więźniów (...)" lub zapis ze wstępu (str. 9): "W opracowaniu rozpatrywane są uwarunkowania

zastosowania sprawiedliwości naprawczej w oddziaływaniach penitencjarnych (resocjalizacyjnych) wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności". Ciekawym zapisem jest następujący (str. 9): "Analizowane są zależności ("klamry scalające") między następującymi zmiennymi (...)". W prezentacji materiału pochodzącego z eksploracji badawczej trudno dostrzec element zmiennych. Jeżeli to jednak odnosi się do warstwy teorii, to również mam problemy z ich umiejscowieniem i zlokalizowaniem, czy uwzględnieniem ich w prowadzonym dyskursie.

P. Szczepaniak w swoich poczynaniach badawczych posługuje się metaanalizą, przynajmniej tak wynika z zapisów znajdujących się na stronach 191-193. Metaanaliza, jak podaje Autor, najczęściej "przybiera postać przeglądu literatury z wybranego obszaru, wzbogaconego o analizę (najczęściej statystyczną) uzyskanych wcześniej wyników, wnioskowanie oraz podsumowanie" (s. 192). Metaanaliza składa się z określonych etapów, które Autor prezentuje w przypisie na str. 192. Zasadą wokół której konstytuują się badania metaanalizy jest zasada homogeniczności (jednorodności) wyników badań, której Autor nie sprecyzował, choć odnosi się do homoscedastyczności, jak i do heterogeniczności. P. Szczepaniak pisze: "Ze względów faktycznych, praktycznych, formalnych i proceduralnych związanych z analizowaniem materiału faktograficznego dotyczącego sprawiedliwości naprawczej (głównie niedostatki informacji odnośnie do założeń metodologicznych), nie można zastosować tej metody w pełnym zakresie w niniejszych badaniach, zatem zostanie wykorzystany zakres, który w literaturze przedmiotu wskazywany jest, jako wystarczający" (str. 192-193). W jakiej literaturze przedmiotu? i co to znaczy wystarczający? Metaanaliza posiada swoje etapy i stosowanie "półśrodków", czy wybiórczo kilku etapów, nie przybliża do realizacji meritum tejże „metody”. Istotą właściwie przeprowadzonej metaanalizy jest najczęściej przegląd systematyczny. Autor nie określił kryteriów wyłączenia i włączenia określonych badań z/do tego przeglądu. Chociaż posiada tego świadomość, jak się wydaje, bo pisze na stronie 191: "Nie sposób w tym miejscu dokonać wnikliwej analizy metodologii poszczególnych badań, ani obszernej prezentacji ich wyników. Dzieje się tak ze względu na

różnorodność przyjętych stanowisk badawczych (metodologicznych) oraz w związku z tym stosowanych procedur, ponadto ze względu na zróżnicowanie w zakresie programów mediacyjnych oraz bardzo różną jakość usług świadczonych przez poszczególne ośrodki".

W jaki sposób Autor dokonywał wyszukiwania prezentowanych badań? Czy był to przegląd wyczerpujący, kompletny, czytelny, który pozwolił na redukcję stroniczości, czy subiektywnego zabarwienia przeglądu. Gdzie (w jakich bazach) Autor dokonywał wyszukiwania badań do metaanalizy? Jaki czasookres wziął pod uwagę przy wyszukiwaniu i analizie wyników badań? Rodzi się szereg pytań, na które nie znajdujemy pełnej odpowiedzi, a bez których trudno mówić o właściwie prowadzonej procedurze zogniskowanej na sygnalizowanej metaanalizie. Ponadto rezultaty przeprowadzonych badań w tej konwencji powinny być zaprezentowane w formie nakreślenia swoistych planów badawczych w graficznej, statystycznej szacie. Trudno dostrzec taką formułę, chyba że uznać, iż tworzą nią wskazywane, w poszczególnych podrozdziałach dane procentowe oraz nieliczne tabele (str. 206 źródło - dane Wydziału Statystyki i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości; str. 215 źródło - opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sprawiedliwości; str. 217 źródło - Centralna Baza Danych Osób Pozbawionych Wolności, NEO-NET).

W metaanalizie ważnym jest, by przegląd badań przyniósł odpowiedź na postawione pytanie problemowe. Tego jednak się nie doczekaliśmy, gdyż pytanie główne dotyczy uwarunkowań (czynników) sprawiedliwości naprawczej w oddziaływaniach penitencjarnych (resocjalizacyjnych), a odnajdujemy wnioski odnoszące się do efektywności sprawiedliwości naprawczej (m.in. str. 254). I tu oto uwaga natury ogólnej dotyczy pojęcia "efektywności" stosowanej w tytule rozdziału V., poświęconego w dużej mierze prezentacji wyników badań. Dlaczego zatem o tym, skoro ani tytuł pracy, ani pytanie główne, a nawet pytania uzupełniające (jak nazywa je Autor), nie odnoszą się do "efektywności". W tym kontekście należy przenieść również swoją uwagę na str. 254, gdzie Autor w trzech jedynie zdaniach dokonuje podsumowania rzekomych badań nad efektywnością sprawiedliwości naprawczej i mediacji z uwzględnieniem mediacji po wyroku. Mianowicie jakie jest

źródło wypowiedzianych w podsumowaniu słów? Jest to chyba pewien rodzaj artefaktów, a może bardziej kreowanie rzeczywistości wyobraźniowej w postaci snuty nad wyraz zwięzłych, lecz skonkretyzowanych rezultatów, wniosków.

Po solidnie dokonanym przeglądzie systematycznym w procedurze metaanalizy, przeglądzie powiązaniem znaczeniowo z nakreślonym pytaniem (problemem) badawczym, powinno mieć się wrażenie, iż wyłonił się, został skonstruowany najpełniejszy „portret” określonej tematyki/problematyki, w przypadku analizowanej książki – „portret” sprawiedliwości naprawczej. Niestety po analizie monografii, w tym treści badawczych i własnych założeń Autora odnoszących się do metaanalizy, mam spory niedosyt poznawczy. Odnoszę wrażenie stosowania wybiórczej prezentacji wyników badań i subiektywnego, losowego ich doboru przez Autora. Jaki był klucz doboru do analizy badań zagranicznych i polskich? Autor oscyluje tutaj wokół różnych kategorii znaczeniowych. Podaje m.in., iż "problemy badawcze powiązane ze sprawiedliwością naprawczą dotyczyły całej gamy dziedzin i tematów, w tym zwłaszcza takich jak: statystyki (frekwencja) stosowania, z kolei podmiotów uczestniczących w sprawiedliwości naprawczej, a w ramach tego badania z uwzględnieniem perspektywy sprawców, ofiar, mediatorów, przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości karnej oraz innych uczestników i adresatów oddziaływań. Kolejną dziedziną analizowanych problemów jest badanie zastosowań, bądź weryfikacja teoretycznych założeń danego modelu czy paradygmaty w doktrynie nauk prawnych" (str. 193). Trudno zrozumieć do czego, do jakich problemów badawczych Autor to odnosi, bo nie znalazłem w książce owych stawianych pytań, problemów badawczych w formie pytającej. Jedyne które są, to te znajdujące się we wstępie do książki (jedno pytanie/problem główny i dwa pytania uzupełniające), o których już wspominałem wyżej.

Własna koncepcja badawcza ukazana w tzw. metodologicznym podrozdziale prowadzona jest w dużej mierze bez odniesienia do współczesnych metodologów, tzn. nie wykorzystuje się tu w wystarczającej mierze literatury metodologicznej, która niewątpliwie pozwoliłaby szerzej obudować badawcze zamysły Autora,

budując spójną mapę własnych kroków eksploracyjnych. Tym bardziej, iż to metodologia stanowi sedno pracy, bo wyznacza drogowskazy badawcze. Autor w tym zakresie raczej nie podjął należytego wysiłku, skrótowo niejako traktując niniejszą część książki. Poza tym P. Szczepaniak nie sytuuje swoich metodologicznych rozważań na poziomie paradygmatycznych odniesień i teorii. A szkoda, bo mając na względzie wartość swoich dociekań oraz ukazanego pola problemowego, może warto byłoby zerknąć do bogatej literatury o tym traktującej.

Niewątpliwie dr Paweł Szczepaniak włożył sporo nakładu pracy oraz poświęcił ogrom czasu na zebranie i ukazanie materiału badawczego poświęconego obszarowi sprawiedliwości naprawczej. Widać znaczną orientację Autora w prowadzeniu wywodu oraz budowania namysłu naukowego z tego zakresu. Szkoda jednak, że owy materiał, skądinąd atrakcyjny poznawczo w pewnych wymiarach, nie został w mojej ocenie poprawnie pogrupowany. Jest on w określonych podpunktach tematycznych zaprezentowany, lecz brak tu pełnej nici powiązań z pytaniami (problemami) badawczymi. Funkcjonuje pewien nieporządek na tym polu, a może bardziej brak przejrzystości, co do tworzenia podrozdziałów badawczych w powiązaniu z założeniami metodologicznymi.

Rozdział VI. "Pedagogika resocjalizacyjna i pedagogika penitencjarna a sprawiedliwość naprawcza", to próba wiązania ze sobą niniejszych wskazanych obszarów, kategorii i zakresów pojęciowych, jak to Autor podaje "w niniejszym rozdziale zostaną poddane analizie pedagogiczne aspekty i walory sprawiedliwości naprawczej (...)" (str. 255). Wywód poprawnie zbudowany z konsekwentnie wykorzystywaną literaturą prawniczą. Z satysfakcją muszę przyznać, iż odwołuje się także do klasyków pedagogiki resocjalizacyjnej (np. Cz. Czapów, S. Jedlewski, O. Lipkowski), korzysta także z wartościowej i ponadczasowej w mojej ocenie książki o tematyce prawnej i karnej: "Podstawy nauki o więziennictwie" (1933 r.) autorstwa L. Rabinowicza. Pomimo, że w niniejszym rozdziale także nieraz pomija się poglądy współczesnych pedagogów resocjalizacyjnych, czy penitencjarnych, to oceniam go na odpowiednim poziomie i uważam, iż jest to ważny rozdział rozprawy. Jednakowoż, szczególnie w podrozdziałach, gdzie prowadzony jest dyskurs w zakresie np. teorii

wychowania, czy też metodyki wychowania resocjalizacyjnego, podmiotach i zadaniach pedagogiki penitencjarnej, oddziaływaniach penitencjarnych, należałoby mocniej zaakcentować tło pedagogiczne, w tym bez wątpienia pomogłyby rozważania pedagogów resocjalizacyjnych, pedagogów penitencjarnych, tj. m.in. wspomniani już W. Ambrozik, M. Konopczyński, H. Machel, ale również A. Fidelus, A. Kieszkowska, B. Urban, R. Opora, czy wielu innych autorów. Na marginesie tych rozważań, zastanawiające jest ulokowanie rozdziału VI. dopiero po rozdziale tzw. badawczym, a nie przed nim w warstwie teoretycznej. Przecież to nie rys badawczy, a teoretyczny kontekst dociekań, jak wynika z zawartości poszczególnych podrozdziałów.

Kolejne dwa rozdziały (VII. str. 313-334, VIII str. 335-355), Autor określa, iż "stanowią istotne *novum* książki" (str. 10). Cóż miał na myśli konstruując te słowa we wstępie do książki? Szkoda, że w późniejszych akapitach tego nie rozwinął, wskazując na elementy nowości. Rozdział VII. "Synteza - model oddziaływań penitencjarnych w oparciu na sprawiedliwości naprawczej", to prowadzona narracja w nurcie penitencjarnych rozważań, gdzie płaszczyzną jest, jak dobrze zrozumiałem - "poena i penitentia (kara i pokuta)" (str. 313). Autor w tym kontekście wspomina o rozbieżnych teoriach kary - retrybucyjnych i utylitarnych, prowadząc kilkunastostronicowy dyskurs obudowany poglądami różnych autorów. W końcowych słowach czytamy: "Opisany stan rzeczy rodzi potrzebę zredukowania roli sprawiedliwości retrybucyjnej, odwołującej się do odwetu i prewencji generalnej oraz dokonania głębokiej reformy uwikłanego w sprzeczności systemu wykonywania kary." (str. 333-334). Są to ważne hasła, bo po pierwsze niewątpliwie system wykonywania kary w wielu wymiarach wymaga przeobrażeń, po drugie oczywiście, że odwet i represja, nie powinny mieć miejsca w pracy z osobą skazaną, zarówno ze względu na bogaty dorobek współczesnej nauki w zakresie pracy w przestrzeni inkarcerowanej, ale również ze względu na poziom naszej społecznej świadomości w tym zakresie.

Rozdział VIII. jest swoistym postulatem, by sprawiedliwość naprawcza w powiązaniu z pedagogiką penitencjarną była rozpatrywana "w szerszym kontekście

społeczeństwa obywatelskiego", jak czytamy na str. 335. Jest to zatem perspektywa budowania, czasami wzmocnienia idei i założeń sprawiedliwości naprawczej w nurcie inkluzji społecznej, czego Autor jest mocnym zwolennikiem. Z przyjemnością zapoznałem się z zawartością rozdziału IX., który niejako uatrakcyjnia książkę. Autor prezentuje tu przykłady systemowego wdrażania do praktyki wykonywania kary pozbawienia wolności mediacji po wyroku. Następuje tu egzemplifikacja modelu belgijskiego i modelu węgierskiego, które stanowią interesujący materiał do dalszej analizy.

Dr Paweł Szczepaniak przed bibliografią umieszcza część zatytułowaną "Zakończenie", w której to czyni próby odniesienia się do własnych założeń metodologicznych. Jednak już w pierwszym zdaniu czytamy o niejednoznaczności twierdzeń, tj. „(...) z przeprowadzonej analizy należy stwierdzić, że zostały zrealizowane cele postawione przed pracą oraz (w znacznej większości) zostały potwierdzone (zweryfikowane) hipotezy (założenia i odpowiedzi na pytania badawcze).” To ciekawe stwierdzenie, biorąc pod uwagę, że trudno odnaleźć jasno wyeksponowane „cele postawione przed pracą”. Określenie „(w znacznej większości) zostały potwierdzone (zweryfikowane) hipotezy” pozostawiam bez komentarza, bo przy trzech nakreślonych we wstępie hipotezach, znaczna większość, to chyba dwa (tylko jakie dwa?). Autor swoje końcowe refleksje odnosi w określonych wymiarach do literatury z omawianego zakresu, co daje wrażenie mieszania się ustaleń i refleksji z powziętych badań z materiałem pochodzącym z analizy literatury. Konstruując swoje przemyślenia podsumowujące, wydaje się iż dr P. Szczepaniak wykracza swoimi konkluzjami poza ramy znaczeniowe wynikające z materiału badawczego, a wkracza w życzeniowy i postulatywny dyskurs, odbiegający od przedmiotowych wnioskowań naukowych. Powodem takiego stanu rzeczy może być „mglistość” prezentowanych treści, nie dająca komfortu jednoznacznego odniesienia do prezentowanych w monografii badań. Za interesujące i napawające resocjalizacyjnym optymizmem w „Zakończeniu” uznaję sformułowanie, z którym notabene się utożsamiam: „zgodnie ze źródłami pedagogiki penitencjarnej, możliwe jest niesprzeczne połączenie karania z

wychowaniem” (str. 409). Są to słowa, które wymagają głębokiego namysłu, ale wierzę, że realne w przestrzeni inkarcerowanej.

Wnioski w zakończeniu

Dr Paweł Szczepaniak od wielu lat prowadzi naukowy dyskurs ulokowany tematycznie w szeroko pojętej przestrzeni penitencjarnej. Porusza zagadnienia trudne, a zarazem ważne z punktu widzenia makro- jak i mikrospołecznego. Przez ostatnie lata intensyfikował prace nad dorobkiem naukowo-badawczym, etapowo i przemyślnie konstruując swoją ścieżkę naukową, czynnie uczestnicząc w przedsięwzięciach konferencyjnych, publikując rozdziały w monografiach, czy artykuły w czasopismach punktowanych. Mimo wszystko należy wskazać na niezbyt dużą aktywność dra P. Szczepaniaka w odniesieniu do publikowania w tematycznych punktowanych czasopismach. Pozytywnie w sensie całościowym natomiast postrzegam dorobek dydaktyczny, organizacyjny oraz popularyzatorski. Słabo prezentuje się aktywność grantowa Habilitanta. Brak chociażby aplikowania o projekty np. do NCN, czy innych podmiotów.

Podstawowym osiągnięciem naukowym wskazanym przez dra Pawła Szczepaniaka jest monografia - "Sprawiedliwość naprawcza w resocjalizacji więźniów" (Warszawa 2016). Bez wątplenia problematyka podjęta w publikacji jest ważna, odnosząca się do zjawisk aktualnych, bieżących i poniekąd oczekiwanych w niektórych gremiach. Sprawiedliwość naprawcza to niełatwy obszar życia społecznego, z wieloma niewiadomymi i problemami różnej natury. Prezentowane w książce treści mogą i powinny skłonić osoby zainteresowane tą tematyką do refleksji nad stanem sprawiedliwości naprawczej w ujęciu holistycznym, jak i węższym, czyli jednostkowym. Książka sama w sobie może stać się też swoistym impulsem do pogłębionych badań i konstruowania pełniejszych modeli funkcjonowania człowieka skonfliktowanego z prawem, o ile jest to możliwe w filozofii sprawiedliwości naprawczej. Pomimo, że dr P. Szczepaniak pretenduje do stopnia naukowego doktora habilitowanego z dyscypliny pedagogika, to zawartość

książki raczej na to nie wskazuje. Otóż nie jest to pozycja o rysie typowo pedagogicznym. Dominuje tu zdecydowanie i ze znacznym nasileniem spojrzenie z obszaru prawa, czasami kryminologii, czego wyrazem jest prezentowana w monografii fachowa literatura, wokół której Habilitant porusza na odpowiednim poziomie. Niezwykle trudno odnaleźć w warstwie przede wszystkim teoretycznej pracy publikacje pedagogiczne. Autor bazuje na książkach z zakresu teorii i filozofii prawa, pomijając niejako liczne prace pedagogów, pedagogów resocjalizacyjnych, czy pedagogów penitencjarnych. Wątpliwości pojawiają się w warstwie metodologicznej monografii. Otóż dr P. Szczepaniak własną koncepcję badawczą opracował powierzchownie i skrótowo, a także w dużej mierze bez wykorzystania szeregu publikacji metodologicznych, które jedynie mogłyby wzmocnić i istotnie dookreślić zamysł badawczy Autora. Ponadto dr P. Szczepaniak nie lokuje swoich metodologicznych dociekań na poziomie paradygmatycznych odniesień i teorii, co nie sprzyja profilowaniu poczynąń badawczych i wytyczania określonej ścieżki postrzegania rzeczywistości. Na poziomie konstruowania procedury badawczej, pojawia się szereg pytań, na które nie znajdujemy pełnej odpowiedzi w pracy, a bez których trudno mówić o właściwie prowadzonej procedurze opartej o wskazywaną metaanalizę. Tym samym można określić, iż sam zamysł badawczy Autora jest interesujący, lecz jego realizacja w procedurze metaanalizy w mojej ocenie nie została w pełni osiągnięta, a cały projekt badawczy nie pozwala na stwierdzenie, iż wyłonił się najpełniejszy „portret” tematyki/problematyki sprawiedliwości naprawczej. Należy jednak podkreślić, iż to warty rozwijania i rozpropagowywania nurt myślenia o funkcjonowaniu drugiego człowieka, którego ścieżka życia się skomplikowała.

Biorąc pod uwagę krytyczne uwagi odnoszące się do monografii "Sprawiedliwość naprawcza w resocjalizacji więźniów", a przede wszystkim fakt, iż publikacja jest w przeważającej mierze ulokowana poza dyscypliną pedagogika, z przykrością muszę stwierdzić, iż w myśl ustawowych zapisów, nie mogę opowiedzieć się za nadaniem doktorowi Pawłowi Szczepaniakowi stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Stawomir
Pawłowski